

A legrégebbi szegedi iskola

Az alapítás (1720)

Szegedet szabad királyi város jogaiban az uralkodó megerősítette 1719-ben, és a város önállóságát kifejezve szerződést kötött a piarista renddel „a polgárok lelki vezetésére, az ifjúság tudományokra oktatására és nevelésére”. Az iskola alapítóoklevelét III. Károly király 1720. február 20-án írta alá. A magyar rendtartomány tizenkettedik kollégiuma lett a szegedi, a beiskolázási körzete kétszáz éven át közel 50 ezer km²-nyi terület.

1720. július 11-én érkezett a városba Pál, Demjén és Orbán atya. Szerény körülményeket találtak, a hatszobás, rendház számára szolgáló roskadozó épületet a szegedi népnyelv „Hatrongyosnak” nevezte. 1721 októberében 110 tanulóval kezdődött meg az iskola első tanéve. A két osztály az egykori pestises kórház, a Lazaretum épületét kapta a várostól. 1789-ig a plébánia, a stólapézn volt a piaristák szegedi működésének anyagi alapja. Mivel az alapító nem tudott létrehozni egyszeri nagy alapítványt, ezért vállalta az atyák költségeinek biztosítását, az iskolaépület és a rendház mielőbbi megépítését, a működési költségek folyamatos fedezését. Ezt 1948-ig tudta teljesíteni. Ezért található majd a későbbi hivatalos iskolanevben a „városi” jelző. Az intézmény 1898-ig nemcsak a város első, hanem egyetlen gimnáziuma is volt.

A szabad tanrendű oktatás kora (1721-1777)

Római, azaz rendi mintát követő szabad tanrendű, felekezeti, hatosztályos latin iskola volt 1777-ig a szegedi. Földrajzot, számtant, hazai történelmet, newtoni fizikát is oktattak. Gyakorlati tudást nyújtott a szépírást, a számtant, az elemi jogi ismeretek, az okiratok szerkesztésének tanulása, humanista iskolaként adta a latin nyelv, irodalom és kultúra ismeretét. 1757-től a tanrend a magyar nyelv oktatását is tartalmazta, ami nemcsak nyelvtanítást, hanem a hazai kultúra átörökítését, a nemzettudat formálását is jelentette. Ez az iskolatörténetben azért is jelentős, mert a délvidéki soknemzetiségű országrészben egyetlen jelentős

**DUGONICS ANDRÁS
(1740-1818)**
piarista, a matematikai nyelv
megújítója, regényíró, egyetemi tanár

RÉVAI MIKLÓS
(1750-1807)
piarista, nyelvész, a magyar
stiliztika egyik megteremtője

nevelőhely a szegedi, a diákok zömében a polgárosodó iparos, kereskedő és értelmiségi réteg gyerekei közül kerültek ki, akik a várost épp a magyar nyelv megtanítása miatt választották. A kegyes iskola azt jelentette, hogy tandíjmentes az oktatás. Népiskolaként működött, sőt az egyházi iskoláktól eltérően a piaristák nemcsak a katolikus felekezetűeket fogadták, hanem az ortodoxok, a zsidó vallásúak és a protestánsok gyermekeit is. Az intézmény rangot és tekintélyt adott Szegednek, a város művelődéstörténete két évszázadon keresztül elválaszthatatlan az iskolatörténettől. Ennek az időszaknak neves diákja **Dugonics András** és **Révai Miklós**.

Az állami tantervű oktatás első időszaka (1777-1850)

A Magyar Királyság területén 1777-ben rendelték el az állami tantervű oktatást. Az állami tanterv Szegeden megakadályozta a születőben lévő kereskedelmi szakiskola létrejöttét, és megmervítette a gimnáziumi képzést. 1777 és 1806 között ötosztályos latin iskolaként működött az intézmény, majd ismét hatosztályossá vált. A természettudományos gyűjteménye olyan híres lett, hogy a várost látogató előkelők, uralkodók is megtekintették. Szablik Imre magyar tudománytörténeti jelentőségű kísérletet mutatott be, 1785. július 6-án Montgolfier-hőlégballont bocsátott fel.

KATONA JÓZSEF
(1790-1830)
drámaíró

BESZÉDES JÓZSEF (1787-1852)
folyamszabályozási mérnök,
akadémikus, a műszaki nyelv megújítója

KLAUZÁL GÁBOR
(1804-1866)
1848-ban földművelés- és ipari miniszter

1806-ig a kegyes iskolának 23.916 tanulója volt. 1848/49-ben a bölcsészeti képzés szünetelt, a hallgatók egyöntetűen a szabadságharcban vettek részt. Ennek a korszaknak szegedi diákja **Katona József**, **Beszédes József**, **Vedres István**, **Horváth Mihály**, **Klapka György**, **Klauzál Gábor**.

A város két évfolyamos bölcsészeti képzés, azaz a líceum működtetésére is a piarista rendet kérte fel. 1792 és 1850 között 10.661 bölcsészhallgató járt a líceumban, de csak 10% a szegedi. A város felsőoktatást hozott létre, az Alföld meghatározó szellemi központja lett.

Az alapítás után 70 évvel később, 1793-ban lett kész az ígért új iskolaépület.

1799 és 1850 között a rajziskola működtetésére is a kegyes atyákat kérték fel. Ez is felsőfokú képzés volt, a mérnöki és a művészeti akadémiára csak ennek az elvégzése után lehetett beiratkozni. A céhmesteri cím megszerzéséhez is előírt képzés. Ebből az iskolatípusból nőtt ki a szakképzés városi tanodája, a reáliskola.

1840-ben a tanulók önképzőkört hoztak létre, ahol saját írásaikat, dolgozataikat, előadásaikat mutatták be, diák-könyvtárt alapítottak. A piarista atyák a szegedi értelmiség meghatározó csoportját alkották.

KLAPKA GYÖRGY
(1820-1892)

az 1848/49-es szabadságharc
tábornoka, politikus

HORVÁTH MIHÁLY
(1809-1878)

püspök, történész,
1849-ben kultuszminiszter

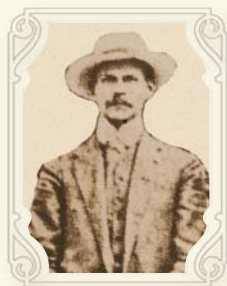
A főgimnázium korszaka (1850-1919)

Nyolcosztályos gimnáziumként 1945-ig működött az intézmény. 1850 után megszűnt a líceumi képzés, a rajziskola reáliskolaként városi működtetésű lett, és bevezették az érettségit. Tóth János atya 4000 diák számára szervezte meg az elemi oktatást, a Szeged környéki tanyai iskolarendszert. Az 1879-es nagyárvíz, amely a város jelentős részét elpusztította, az iskolaépületet is erősen megrongálta. 1886-ra készült el

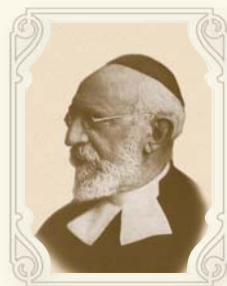
SCHÜTZ ANTAL
(1880-1953)

piarista, teológus, akadémikus

GÖNCZY LAJOS
(1881-1914)

olimpikon magasugró

LÖW IMMÁNUEL
(1854-1944)

főrabbi, botanikus, orientalista

az új épület. A Monarchia egyik legnagyobb magyar középiskolája volt, évente közel 900 diákot nevelt. 1806-tól 1920-ig az évkönyvek 38.049 szegedi és 37.371 vidéki tanuló számát rögzítették.

Az I. világháború alatt a katonaság több termet lefoglalt. A tanárihiány miatt nem volt tornaóra, több nyelv tanítása akadozott, sok öregdiák hősi halott lett. 1919 áprilisában fejeződött be a tanév, az épületet francia antant csapatok szállták meg. E korszakban tanult az iskola falai között **Schütz Antal, Lőw Immánuel, Tömörkény István, Herczeg Ferenc, Gönczy Lajos, Juhász Gyula, Huszka Jenő, Maróczy Géza, Mályusz Elemér.**

JUHÁSZ GYULA
(1883-1937)
költő

HERCZEG FERENC
(1863-1954)
irodalmi Nobel-díjra jelölt író, akadémikus

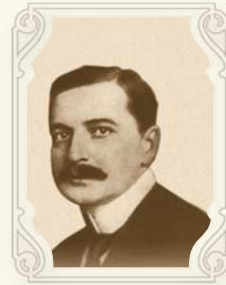
TÖMÖRKÉNY ISTVÁN
(1866-1917)
író, könyvtár- és múzeumigazgató

MARÓCZY GÉZA
(1870-1951)
nemzetközi sakknagymester

MÁLYUSZ ELEMÉR
(1898-1989)
történész, akadémikus

HUSZKA JENŐ
(1875-1960)
zeneszerző

A humán gimnázium időszaka (1920-1944)

A diákok létszáma nem csökkent, de a szegediek aránya 70 % felettivé vált. 1922-ben az iskola új elnevezést kapott: A kegyesrendiek vezetése alatt álló szegedi városi római katolikus Dugonics András Gimnázium. 1924-1945 között az ország egyik legrangosabb, humán tantervű gimnáziuma.

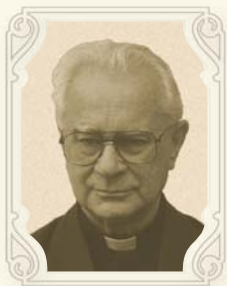
1920-ban szervezték meg az iskolai cserkészcsapatot, 1924-ben a sportkört. Az épület 1944-ben kárt szenvedett, német majd az orosz csapatok foglalták le,

BÁLINT SÁNDOR
(1904-1980)
néprajztudós

BIBÓ ISTVÁN (1911-1979)
alkotmányjogász,
akadémikus, 1956-ban államminiszter

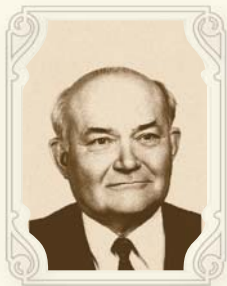

GYULAY ENDRE (*1930)
szeged-csanádi megyés püspök

SÖTÉR ISTVÁN (1913-1988)
író, irodalomtörténész, akadémikus

angolszász bombázásban sérült. Híressé vált diákja volt **Bálint Sándor**, **Bibó István**, **Sötér István**, **Straub F. Brunó**, **Pauncz Rezső**, **Graselly Gyula**, **Gyulay Endre**, **Ferenczy Lajos**, **Paskai László**, **Kovács Mihály**.

FERENCZY LAJOS (1930-2004)
mikrobiológus, akadémikus

PASKAI LÁSZLÓ (*1927)
esztergomi érsek

KOVÁCS MIHÁLY SP (1919-2002)
piarista, az újraalapítás egyik meghatározó személyisége

Az államosítás és iskolabezárás kora (1945-1950)

1944 októberében szállták meg az orosz csapatok Szegedet. A városparancsnok utasítására egyetlen összevont városi gimnázium működött az 1944-45-ös tanévben. A piarista gimnázium alsó osztályai 1945-től kezdve fokozatosan megszűntek, és helyüket a piaristák által igazgatott, r. k. Szent Gellért Általános Iskola felsős osztályai foglalták el. A gimnázium diákjai 1947 tavaszán a tanárok tiltása ellenére az utcán tüntettek a kötelező hit-tanoktatás megszüntetése miatt. 1948 júliusában, 226 tanév után az intézményt államosították. A szerzetesek közül csak **Kovács Mihály** hittanár taníthatott a Szegedi Állami Dugonics András Gimnáziumban. Az „ideológiailag megbízhatatlan” egyházi iskola jogutódját egy tanév után megszüntették. A tanulókat a város különböző középiskoláiba helyezték át, az épületet az egyetem kapta meg. 1950 júniusában a még rendházban élő szerzeteseket egyetlen éjszaka alatt teherautókra pakolták, és Vácra vitték. Híressé vált diákja az időszaknak **Márta Ferenc, Solymosi Frigyes, Magay Dániel, Zsigmond Vilmos.**

MÁRTA FERENC (*1929)
kémikus, akadémikus

MAGAY DÁNIEL (*1932)
kardvívó olimpikon

SOLYMOSI FRIGYES (*1931)
kémikus, akadémikus

ZSIGMOND VILMOS (*1930)
oscar-díjas operatőr, filmrendező

Az újraalapítás (1991-)

43 éven keresztül nem oktattak piaristák Szegeden. Amikor az állam ismét engedélyezte újabb egyházi iskolák működését, akkor - a szegedi katolikus közösség, az egykori öregdiákok, a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége élükön a felsővárosi plébánossal, Kovács Mihály piarista atyával - kérték a rendet az iskola újraindítására.

A város engedélyt adott ideiglenes épületekben a tanítás megkezdésére. 1991. augusztus 25-én kezdődött meg a 229. tanév a Felsővároson. A négyosztályos gimnázium fiúiskola lett, hatosztályos képzéssel egészült ki 1995-ben.

Az újraindulás első éveiben ideiglenes helyiségekben folyt a tanítás. A minoritáktól kapták használatra a kollégium és a rendház épületét, a várostól a barakkot, ahol az osztályok zöme tanult, a felsővárosi plébániától a templomot és a kétosztálynyi épületet.

Az államosítás előtt alig volt világi tanára a kegyesrendi gimnáziumnak, az újrakezdekor a tantestületben két szerzetes tevékenykedett, 1998-ig az igazgató világi volt. Szeged város, az egykori donátor ingyen biztosított telket új iskola építéséhez, a régi épületért az állam kárpótlást fizetett, amelyből felépült az új campus.

A gimnázium és kollégium felszentelése 1999-ben, Kalazancius napján történt. Az ünnepségen Orbán Viktor miniszterelnök a hit és hazaszeretet iskolájának nevezte a piarista iskolát, biztatta az intézmény ifjúságát, hogy szerencsésebb nemzedék lesz, mint bármelyik, aki a 20. században élt...

Az elmúlt évek alatt a Rosztóczy sportpályát alakították ki. 2001-ben felépült a templom, a rókusi plébánia filiája. Ettől az évtől folyik a 13-14. évfolyamon informatikus szakképzés. A Kulturális Központ 2003-tól szervez programokat. A 2005-2006-os tanévtől működik a rendházban a prenoviciátus. 2007-ben egyesült a Mester Tanodával, művészetoktatási tagintézmény jött létre. Lezárult az újraalapítás időszaka.

Károlyi Attila

